

PRÓBATÉTEL

VERES PÉTER
KOSSUTH-DÍJAS ÍRÓ NOVELLÁJA

A NÉPMŰVELÉSI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL
KIADJA
A
MAGYAR FOTÓ DIA-OSZTÁLYA
BUDAPEST, 1952

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
1952. évi A. 7362. sz.

Felelős kiadó: Csongrádi István

10242 52/T. Révai-nyomda I. sz. telephelye, Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 34.
Felelős: Puskás Ferenc

Próbatétel

VERES PÉTER

Kossuth-díjas író novellája

- a) Veres Péter a szegényparasztság írója. Életének nagyrészét Balmazújvároson töltötte, és mint kétkezi munkában élő szegény-paraszt, végigszenvedte a mult rendszer minden keserűségét. Közben határtalan szorgalommal tanult, olvasott, majd mint író harcos írásaival bátran bírálta az urak Magyarországot. Minden regényében megmutatta, hogyan kell a dolgozó embert igazán, híven, élvezen és szeretettel ábrázolni. A dolgozó ember szeretete és ami ettől elválaszthatatlan: a haza szeretete emeli Veres Pétert a néphez valóban hű írók sorába. Amíg a mult rendszer csendőreivel üldözte az író, népi demokráciánk megbecsüli és műveit sok-sok ezer példányban juttatja el a dolgozó néphez.
- b) Az író „Próbatétel” című novellás kötetéért kapta 1951-ben a legmagasabb kitüntetést, a Kossuth-díjat. Ebben a könyvben öt elbeszélésen keresztül ismerteti meg az író a szegényparasztság régi küzdelmét, majd a földosztást és elindulásukat az új élet felé. A kötetben a „Próbatétel” című elbeszélés a termelészövetkezeti dolgozók harcát mutatja be, azt, hogy termelőcsoportba tömörült szegény- és középparasztok hogyan leplezték le a soraik közé befurakodott henyélőket, a közösség tulajdonának megkárosítóit. A „Próbatétel” e. elbeszélésnek diafilmváltozatát mutatjuk be most dolgozóinknak.
1. Vasárnap délelőtt a szövetkezetben az aratás megkezdéséről tanácskoztak. Kijött a kormány rendelete is: a gabonát viaszérésben kell vágni. A határban meg itt-ott már keresztetek is vannak. Borsos Lajos, a nagy Szikháton egész sor keresztet látott. Rozs lehet, vagy ősziárpa, de mindegy, amikor az emberek már kereszteteket látnak, kitör rajtuk az aratási nyugtalanság: vágni, hogy el ne peregjen, jég vagy tűz ne érje.
 2. Menjenek ki a vezetők és járják fel az összes táblákat. A vezetők közt is vezető az elnök, Sós Mihály, jó hatvanas, de még magabíró ember. Valamikor bérlő volt egy húszholdas tanyán, értenie kell a gazdálkodáshoz, azért választották meg. Hogy ott a valóságban, Zsuzsi néni volt a gazda, azt kevesen tudták, mert ügyesen eltakarták.

3. A másik vezető, bizottsági tag, Csapó Bandi — holtáig Bandi — fuvaros és úgazda. Szemfüles, sebesbeszédű, gyors hazúg, mindenben benne van és mindenben élől van. Így került előre a szövetkezetben is. Ő kezdte szervezni, nem lehetett kihagyni: ez nem illik. Világhajtó ember különben: volt már vándormunkás, piaci kofa, nyúlbozszedő, kocsmai kimérő, csak földje nem volt soha, egy ekealja sem. Végül a fuvarozásnál kötött ki. Van két rossz lova, hozzá nagy kamasz fiai és követ hordanak az országon, szemet, fát fuvaroznak az állomásról, gabonát szállítanak a szövetkezetnek, mikor mi akad.
4. A harmadik vezető: Kiss Gábor, földmunkás és részésarató volt. Mindig a más tarlóján élt, saját magának legfeljebb ha krumpliföldet, az uraságnak meg harmadosrépát, vagy negyedes tengerit munkált.
5. Másnap reggel, jó korán, még napfeljötté előtt elindultak feljárni a határt. A szövetkezet embereire nem mondhatta senki, hogy későn kelnek fel, mert ezer kaján szem figyelte a faluban őket. Szekérral mennek, mert jó kétóra járásra van a Balószeg és egyik se gyerekember már. A szekér nem a szövetkezeté, hanem Csapó Bandié, mert a szövetkezet kevés igája a tengeri huzatás és a lucernahordást hajtja.
6. Amikor kiértek a határba, maguk is megállapíthatták mindjárt, hogy nem olyan könnyű itt határozatot hozni: Az egész határ aratáselőtti színeit játssza. A szövetkezeti táblákban, meg még a búzák színe is változó aszerint, hogy kié volt tavaly a föld, mi volt belevetve, mikor volt trágyázva és mikor hogy volt szántva. A búzatáblákban színüketváltó sávok mutatták a tavalyi gazda kezennyomát.
7. A bizottság sorbament a táblák mellett, nézegette, tapogatta a kalászokat. Sós Mihály hümmgetett, sópáncodott. Puhá a szem, tej folyik belőle, az egyik már sárga, de a másik még zöld, a sarjúbúza mind éretlen. — Ha az enyim volna, nem vágnám, mert én mindig csak akkor szoktam, ha megroppan a fogam alatt, de ez még téstzás — mondotta tovább. — Akkor jó a búza, mikor lassan sárgul, mert akkor tartja magát. Ilyenkor lesz jó kemény és gömbölyű a mag, ámbár a fene tudja, nekem csupa zöld volt egyszer még a búzám, jött egy meleg szél, két nap múlva arra megyek, hát érett az egész. Azonnal kaszát neki, nehogy elperegjen, mégis 12 mázsát adott holdja — így magyarázgatott töprengve Sós Mihály, miközben új és új kalászokat morzsolgatott ujjai közt.
8. Csapó meg feldisznította a kalapját hajlós búzakaralászokkal. Kiss Gábor csendesen megszólalt: — Az lehet, Mihály bátyám, hogy 12 mázsát adott, de ha nem csapja meg a meleg, 16-ot is adhatott volna.

9. Így járták be az egész balószegi dülőt, aztán meg a Háromnyárfást, vitatkozva, magyarázva, de az eszüket nem tudták megállítani, hogy mikor lehetne megkezdeni, mikorra kellene szólítani az összes tagokat, hogy álljanak ki a már előre kitervelt beosztás szerint aratni.
10. Sós Mihály a feleségétől félt, nem mert határozni. Csapó Bandi nem nagyon értett hozzá, az ő szeme sohase volt gazdaszem, egyszer azt mondta, ennek kasza kell, másszor azt, hogy egy hétig is ráér és hát a nóta is azt mondja: „Meg kell a búzának érni“.
11. Kiss Gábor szokás szerint hallgatott és gondolkodott. Majd amikor megállottak az egyik nagytábla végén, hogy most aztán döntsék el, hogy mit fognak otthon mondani, mert ha ők is összeviessza, beszélnek, kinevetik őket az emberek, megszólalt-ő is: — Hallgass csak ide, András, nézze csak, Mihály bátyám: ez a mi búzánk, ebben az első eszlendőben még igen tarka, mert sokféle ember kezenyomát viseli. Én sok nyáron arattam a grófnál is, a káptalannál is, Schlezingernél is, tudom, milyen az a viaszérés. Néha majd belegebédünk a kezdetén, olyan nehéz volt a nyers gaz. Sárga volt az, de zsenge erősen. De a keresztnben megért, piros lett és acélos. Ez a mienk még nem ilyen.
12. Amíg a dülön gyalogoltak, Csapó Bandi kizabolázta a lovakat és azok hol a búzakarászok közé haraptak bele, hol az útszéli poresint herseggették. Itt-ott a renden lévő lucerna mellett mentek el, egy-egy villaheggyel elébük is lökött és ették a lovak, amíg ők tanakodtak. Aztán, ha továbbhajtottak, ezt mindig fellökte a kasba, hogy kárba ne vesszen. Aztán a másik helyen mégis megint dobott oda nekik. Sós Mihály ezt észre se veszi, megszokta még a régi társaságokban, hogy a vezetők lova mindig a másét eszi, ha a határban jönnek-mennek, de Kiss Gábor úgy nézi a megcsonkult rendet, mintha a fogát húznák.
13. Néz, néz, nem szól semmit, de Csapó Bandi a hátán keresztül is érzi a szúrós szemeket és a Gáborban kavargó dühöt és nem mer nagy villával felöltetni. És amikor hozza is, szinte hősánatkézően pislog és mondja Kis Gábornak szólva: — szegény lovak nem ettek hajnalban, mert ezek a nagy kölykök reggel jöttek haza a bálból. — Kis Gábor megintcsak hallgatott, de érzett rajta, hogy nincs elintézve a dolog. Evvel a Bandival előbb-utóbb baj lesz a szövetkezetben, de még most kevés a bűne és sok a barátja. Könnyen adja a jó szót is és könnyen fizeti a porciókat is. Teheti, mindennap pénz jár a kezén, ő szövetkezeti tag, a fia meg fuvaroznak.
14. Már aratnak. Az első csapatban Sós Mihály az első kaszás. Most még csak ismerkednek az emberek egymással is, a munkával is. Közben pedig mindenki a másik munkáját

nézi és a magáéhoz hasonlítgatja. Ki hogy kaszál, nem keskeny-e a rendje, nem magas-e torsa, nem szór-e kaszája, nem maradnak-e vágatlan szálak, egyenes-e a rendje, fala, takaros-e a kévéje, nem nyúlik-e a farka, nem oldódzik-e ki a kötele: ezt kutatják a csurgó izzadtság sós levétől összehúzott szemek.

15. A másodikban Csapó Bandi az első kaszás. Amikor a hosszú rendláb végére kiérnek, a dohányosok rágyujtanak és agyarrá szorított pipával vagy a szájuk széléhez ragasztott cigarettával füstölve, hónuk alatt az élével felfelé, vagy vállukon az élével lefelé csüngő kaszával titokban azt szem-mértékezik, hogy nem csal-e, nem tágít-e a másik.
16. Ebben a csapatban Kiss Gábor az első kaszás.
17. Az első baj Sós Mihály csapatában kezdődött. Major Béni bivalyerős fiatalember, Sós Mihály unokaöccse és utána a második kaszás, 110 centis nagy kaszájával és hosszú karjával csupa kivagyiságból nagyobb rendet vág, mint a többiek. Szabó Miska süldőlegény és kezdő kaszás, aki a beteg apja helyett állt ki. Nem tud még jól kalapálni, se fenni, se kaszálni. A második napon aztán úgy délfele, amikor a nap már közel volt az ég közepéhez, de még a szokásos kóbor fellegecskék se enyhítették a tüzét, éppen, amikor nyakigérő hajlós nyersgazú rozst vágtak, ami csak úgy tekergőzött a gyenge kaszás kaszanyelére, Major Béniből kitört a góg és nekitámadt Szabó Miskának: — Öcsém, hol tanultál te kaszálni? —
18. Egyetlen ember, az öreg Tóth, a Miska nagybátyja, szolt mellé, de csak olyan öreges-szeliden: — Na jól van öcsém, Béni, te is voltál tizennyolc éves. Senkise tanulja ezt az anyja hasában... Béni a szón kapva vágta vissza: — Amikor én tizennyolc éves voltam, az első kaszást is kivágtam a rendből, pedig kévekötnök voltam szegődötve. — Sós Mihály nem szólott bele, pedig neki kellett volna igazságot tenni. Igen, de már ő is öregedő ember, nehezebben is bírja, meg aztán sohase próbálta a csapatban való hajtást és az ő rendje se hibátlan.
19. Ugyanakkor a Csapó Bandi csapatában ki is tört a veszekedés. Nem ugyan a munkán, hanem a vizen, de a rossz hangulat, a méreg, már a munkától a levegőben volt. A víz-hordó fiúgyerek, a Teleki Jancsi, nem győzte hordani a vizet, mert mindenki egész kannatetőkkel nyelte. A bamba gyerek nem is rosszakaratból, csak próbátlanságból minden alkalommal az első kaszásnál kezdte, mert a dülön volt a lajt és mert minden rendben mindenki ivott, a hátulsóknak már nem jutott.
20. És mert a gyerek minden újabb alkalommal az elején kezdte osztogatni a friss vizet, hátulról káromkodni kezdtek: — Az

anyád kölyök istenit, beléd mártom a kaszát, ha megint az elejére viszed a vizet — így kiabált Nagy Tóth Jankó, a leghátulsó kaszás és Csapó Bandira fordította a szót: — nemhiába, hogy fuvaros, meg nyúlberszedő, nem tudja, mi a munkában a rend.

21. Csak Kiss Gáboréknál nem volt baj. Csendes szívóssággal haladt elől, ügyelt, hogy ne maradjon le a többi csapatoktól, még inkább egy kicsit előzze is őket, de a csapatát mindig szemmeltartotta. Nem engedte, hogy bárki is elmaradozzon és ha valaki nagyobberejű volt, mint a többi és kivagyiságból nagyobb rendet vágott, vagy gyorsabban hajtott és szorította az előtte járót, halkan odaszólt neki, hogy más ne hallja: — Ne erőlted öcsém, más is hadd érkezzon.
22. Ebéd idején, mikor az asszonyok kijöttek a faluból az ételes szilkékkal, szatyrokkal és köcsögökkel, a marokszedő lányok, akik mind a tagok gyerekei voltak, míg az édesapa szundított, elmesélgették az édesanyáknak, hogy mi újság, milyen bajok vannak, ki, milyen ember.
23. Este pedig összejöttek mind a három csapat s a fiatalabbak néha még nótára, táncra is kerekedtek, kint a tarló végén, szalonnasütés, vacsorázás után.
24. Az öregebbek meg összeültek beszélgetni, két-három bokorba, de most már összekeveredve, nem a csapatrend szerint és politizáltak, a falusi és szövetkezeti vezetőket bírálgták, vagy pedig azt számítgatták, hogy mennyi lesz a termés és jövőre mimindent kell csinálni a szövetkezetben, hogy jobban legyen, mint az idén. Hogy Sós Mihály tehetetlen, Csapó Bandi meg huncut, azt már ennyiből is látták. Ez a Csapó azt csinál az öreg Sóssal, amit akar. Saját csapata is haragudott rá, mert a nehéz dolgoknál valamilyen ürüggyel mindig cserbenhagyta őket. Ha Kis Gábortól nem tartott volna, éppenúgy belemerült volna a naplopásba, a fák alatt való hüvösülésben és a kocsmába való eltekintésre, mint a régi bandagazdák és fuvaros vállalkozók szokták, akik mindenféle ürüggyel a tanyába vagy a faluba mentek és a kocsmában söröztek, mialatt a csapatjuk a forróságban a száraz kortyokat nyelte, mert még friss vizük se volt mindig.
25. A hordás előtt nagy tanácskozás volt. Összeültek az árokparton, egy öreg akácfa alatt és Sós Mihály előadta, hogy mi itt a gond. A szövetkezetnek majdnem háromezer keresztje lett, pontosan 2.976 és csak négy igája van. Kettő ökrös, kettő lovas. A traktorosok már tarlót hántanak és ugarolnak, mert az is sürgős, más vontató nincs, kirendelést nem illik kérni, mert akkor rossz híre lenne a szövetkezetnek. Muszáj lesz fuvarosokat fogadni, mert a négy iga, még ha eső is lenne, nem hordaná be két hétig sem ezt a sok keresztet. Csapó Bandi mindjárt helyesel, arra számít, hogy

az ő igája is mindjárt idejöhethetne. Keresne is, meg a lovak is jól élnének a közösből.

26. De Csiri Borsos csak azért is ellentmondott. — Nem kell fuvaros! Azok sokat lopnak, mindig tele az abrakostarisznya, otthon töreket eszik a lovuk; itt meg maggal tömnék, ismerem őket — és Csapóra nézett. Tóth Jankó nagy ellensége Csirinek, mert aratáskor összezsaptak, de még nagyobb irigye Csapónak, melléállott: — Persze, ráérünk, úgy sincs egyéb dolgunk. Minek fizetnénk ki azt a sok búzát a fuvarosoknak? Nem is muszáj asztagba rakni, hordjuk egyenesen a gépbe, mint az uraság szokta...
27. De Sós Mihályban most feltört a hozzáértő gazda, aki már a magáén megtanulta, mi is az a hordás, meg a cséplés. — Éppen a te eszedhez van az, János — nyomta meg gúnyosan a Jánost. — A gép elver naponta négyszáz keresztet, a mi 4 igánk meg behordana kétszázat, de még a maghordásra is iga kell... Majd itt ülünk mellette októberig és a hátulja kicsírázik a tarlón. Nem gondolod? Tóth Jankóban felforrt a méreg, különben is könnyen állott nála a szó, hamar botra beszélt. — Na, van kendnek esze, láttuk az aratáson, ha nincs ott Kis Gábor, még most is ott gebedünk a Háromnyárfadülőben.
28. A hangulat felforrt, mindenki beszélni kezdett. Az egyik azt kiabálta, mit pofázik ez a Jankó, nem lehet tőle szót érteni, a másik azon erősködött, hogy ez a fuvarosfogadás mégsem jó, hanem hordják előbb asztagba és aztán csépeljenek. A zaj teljes lett, Sós Mihály hiába erőlködött, hogy csendet teremtsen, senki nem hallgatott rá. Kis Gábor már régen szót kért, de a hirtelen keletkezett zajban oda se figyeltek, míg végre a Nagy Major Béni a káplártorkával beordította a zajba: — Csend! Az istenit! — s egy pillanatra mindenki megrettenve odafigyelt és így vették észre, hogy Kis Gábor szólni akar.
29. Először az a kérdés, emberek, hogy asztagból csépeljünk-e, vagy keresztből — kezdte Kis Gábor. — Ha keresztből csépelnénk, megspórolnánk az asztagrakást, de ha véletlenül nagy esők jönnének, amit sohasem lehet tudni, akkor fekehtünk itt mellette, amíg megszárad. Vagy kicsírázik a kereszt, vagy szárítanunk kell. És ha keresztből csépelnénk, négy igával semmire se megyünk, abban igaza van Mihály bácsinak, oda legalább tíz iga kell. Hacsak a magunk négy igájával hordunk és mind az egészet előbb asztagba rakjuk és azután csépelünk, — abban megint igaza van Mihály bácsinak — sokáig tart. Egy iga egyre-másra, közelről-távolról számítva, behord naponta hajnalról vakestig hatvan keresztet. Ez sok idő, igaza van Kovács Gábornak, sok háznál már most sincs kenyér. De igaza van Varga Imrének is,

nem maradhatunk le a betakarításban sem, a beszorgáltásban sem, a tarlóhántásban sem, az ugarolásban sem. Én is azt gondolom, hogy a hordáshoz fuvarosokat is kell fogadni, amíg már több igánk nem lesz.

30. Az értelmes szó győzött. Hat fuvarost kell fogadni, az lett a megegyezés, hogy mentől hamarabb asztagba kerüljön minden kereszt. Jól látták Borsosék, a hordással is lettek bajok. Csapót nem lehetett a fuvarosok közül kihagyni, hiszen egyik vezetője a szövetkezetnek. Bizony csak Csapó Bandihoz kellett folyamodni, ő ismeri a fuvarosokat, szedjen össze vagy hatot. Ő aztán össze is hozott egy bandát, úgyhogy közben egypár szekér mindig a sajátjukat is hordta és a szerte lévő cséplőgépeknél is helytállt, mialatt a többi a balószegi szövetkezetnek hordott.
31. Ezek a fuvarosok aztán sok mérget hoztak a szövetkezet tagjainak. Itt ugyan ki volt egyezve, hogy takarmányt hozzanak, hoztak is egy kevés sásos szénát vagy sarjút, de csak azért, hogy a lovak kitöröljék a szájukat a sok berágott árpa, zab és rozs után és csak azért, hogy hascsikarást ne kapjanak a sok abraktól, mert a jószág éppúgy ráún a mindig egyforma jóra, mint ahogy az embernek is jólesik a hús közé a bor vagy a saláta. Az emberekben forrt a méreg, de restelltek szólni, mert ez az elnök kötelessége volna. Ha közember szól, megkaphatja az élesszájú fuvarosoktól, hogy mi van itt, mindenki parancsol? Hát ki itt a gazda?
32. Sós Mihály mindig fenn volt az asztag tetején és nem tudott mindent szemmel tartani, nem ügyelhetett arra is, hogy a fuvarosok minden lerakásnál új kévekaparékot löknek a lovak elé és azok csak a fejét rágják le a drága gabonának, a többit szétyvágják, összetapossák; miközben a legyekhez csapkodnak, és az asztag mellett bokáig ér a szem, belekeverve a porba. Sós Mihály mindig a tetőn volt. Hajazott, bélelt, szegett, kötözött. Még pipázni sem ért rá lejönni, mert a kéve szüntelen folyt felfelé és nem állhatott meg 10—15 ember azért, mert egy pipázni akart.
33. Két különböző ember tetézte az asztagok végét, baj is lett. Másképp rakta, hajazta és tetézte az asztagot Sós Mihály és másképp Borsos Lajos. Amikor a közepén összeértek, úgy nézett ki az asztag, mintha két olyan ember találkozna, akik utálják egymást. Az egyik erre hajlott, a másik amarra. Az emberek gúnyolták az asztagrakókat, hogy a Borsosé balra dől, a Sósé meg jobbra hajlik. Azok meg dörmögtek, hogy a másik nem vezet jól a falat, a bélelést, vagy a hajazatot és dühösen kiáltottak oda a bírálóknak: — Csináld te, ha jobban tudod!
34. A tarlón Kiss Gábor volt a csapatvezető. Neki kellett számontartania, amellet, hogy hányta a kévét, hogy melyik

fuvaros hány keresztet visz be és neki kellett gondoskodni róla, hogy a keresztet jól felkaparják és a kaparékot, meg a kibomlott kévéket is felrakják, mert a fuvaros csak a keresztet hajtja, neki csak a keresztért fizetnek, nem a kaparékéért. Még arra is neki kellett ügyelni, hogy ne törjék, tapossák, csépeljék a szekéren nagyon a gabonát, mint az uraságnál szokták, ahol annyit kifapostak a kalászból rakodás közben, hogy a szekénderékban, a ponyván, vastagon állott a szem.

35. Búg a cséplőgép, nyeli a kévéket, néha önti, máskor csak csorgatja a szemet. Sós Mihály a mázsás, Csapó és Kis Gábor etető. Major Béni és Mihályi Feri zsákosok. Ők mennek a szekérrel, ők hordják be a szövetkezeti magtárba is, meg a tagokhoz is a gabonát. Tele is vannak, mint a csap, összeisznak pálinkát, bort, sört, ahogy jön, mert mindenki megkínálja őket, ahová életet visznek. Major Bérinek a szeme véres, neki ott jön ki az ital, Mihályi Ferinek a hangja nő meg, zsákosnak való rossz lityakja félreecsapva áll a fejébúbjában. Úgy hányják-vetik a zsákot szekérrre fel, szekérről le, mintha az nekik csak gyerekjáték volna és csakugyan könnyű is a zsákolás és tiszta munka, annak, aki bírja.
36. A többiek, a közemberek az asztagon, a szalmánál és a töreknél vannak. Váltva, sorba, mert hallgatni a cséplőgép búgását nagy élvezet, még nézni is megjár, de benne lenni a porban, zajban, forróságban, már nem olyan mulatság, amit nagyon kívánna az ember. De megy a dolog, mert mennie kell. Akik ma az asztagon vannak és kévét hánynak, holnap a szalmakazalra mennek, az elevátorhoz. A töreknél meg lányok vannak, akik az apjuk, vagy bátyjuk helyett jöttek. Ők vannak a legnagyobb porban, de az már régi hit, hogy nekik nem árt semmi, nekik jó a tüdejük és friss a vérük.
37. Most derül ki, hogy az asztagrakásnál nem elég arra ügyelni, hogy az asztag takaros, jól bélelt, jól hajazott legyen, hanem arra is kell gondolni, hogy az asztagok jól legyenek rakva a szél irányának. A gazdák ezzel nem szoktak törődni, nekik a munkásoknak szeme sohse fáj, ők csak a saját szalmakazlaik jó fekvésére gondoltak. Most minden bajnak Sós Mihály az oka. A szél legtöbbször északról, vagy délről fúj, vagy a gép elejét borítja porba, vagy a hátulját. Mindig az haragszik és szidja Sós Mihályt, aki a porban áll.
38. Szabó Miska, aki az aratásnál gyenge volt, nem jött a géphez, szégyelte magát az aratásért, helyette a bátyja, Jani jött, aki bejárta már a fél országot, gyárban is járt, vasúton is, bányában is, seholsem tudott megragadni, de minden huncutság ráragadt, amivel a napot lehet lopni és a többieket be lehet csapni. A Csiri—Borsos csapatában van, de nem érzi tagnak magát és sokat lóg. Ha nekitegűl a hosszú asz-

tagon a hat villás, egyszercsak azon veszi észre, hogy Jankó már megint nincs köztük. Lent van a lajtnál, iszik, vagy csak hűti magát a vízzel, vagy odabújik a traktorhoz, kicsit ácsorog a gép körül, cigarettát oszavár, aztán mivel a gép körül nem szabad rágyújtani, kimegyen a dülőre, vagy szál lépésre, odaül az öreg akác alá, nekitámasztja a hátát, nyugalmasan nézi a bűgő, port füstölő gépet és cigarettázik. Máskor a szalmakazal mellett, a hűvösben hencsereg a lányokkal.

39. De Csiri Borsos Lajos nem az az ember, aki sokáig túri az ilyesmit: — Hallod-e öcsém, János? Az lehet, hogy te sokfelé jártál már, biztosan jobban tudod a farmozgatós táncot, mint én, de hogy te nem vagy rendes munkásember, az már egyszer biztos. Hun láttál te olyat, hogy hat ember közül mindig csak egy járjon cigarettázni? És hun láttál olyat, hogy az asztagfenékről elmenjen valaki pihenni vagy szórakozni? Szabó Jani gúnyosan mosolyog: — Na és mi baja kendnek velem? Miért nem megy maga is? Majd bolond vagyok itt meggebedni a kendtek jókedvéért!
40. Csiri Borsos nem olyan ember, ha kicsi is, akivel így lehet beszélni és mindjárt a vastagjára fordítja: — De az anyád tekergő szentségit, én pedig megmutatom, hogy vagy dolgozol, vagy megszököl! — és a villa akaratlanul megállott a kezében. Szabó Jankó nem hagyta magát, már csak a lányok miatt sem, akik éppen melléjük rakják a töreket és már meghallották még a gép zaja mellett is, hogy valami történt az asztagosok közt és most megrettenve, de kíváncsian fülelnek — és az ő kezében is megállott a villa.
41. — Kend szöktet meg engem — sziszegte Jankó — kend? Ülőhelyemből se állok fel kend előtt — érti? Kicsoda kend, kicsoda kend? Egy göres, egy... Csiri Borsosnál mindig az volt a nehéz pont, amikor valaki a kicsiségére utalt. Ezt nem bírta józanon. Éppen azért, aki sértegetni akarta, gyilkosul mindig ezt vágta oda neki.
42. Szerencsére Kiss Gábor pár lépésre onnan éppen a gép elejénél állt, a zsákokat kötözte és ismerte Borsos Lajost. Kibengedte a kezéből a zsákot, csak úgy puffant. Éppen az utolsó pillanatban, hogy Borsos Lajos kezében megkapja a villát. Kis Gábor visszakiáltott: — Hadd menjen a gép, adjátok bele! Régi munkás volt, sokat látott már ilyent, tudta, hogy az a legjobb, ha megyen a gép, mert az üres gép húzza az embert, mint a lakodalomban a muzsika, ráérnek vitatkozni a bajon majd estére, amikor már lehült a méreg egy kicsit.
43. Kiss Gábor vette át a szót: — Én azt mondom, emberek, ezt a bajt most még felejtsük el. Szabó Jani menjen át a másik csapatba, cseréljen valakivel. De hogy ilyen baj többet ne legyen, rendet kell csinálni a váltásban. Ne menjen el senkise

cigaretézni, se inni, se semmiféle dolgára, hacsak éppen hasesikarás nincs rajta, csak amikor rajta van a sor. Ha jól beosztjuk a munkát és betartjuk a sorrendet, mindenkinek jut egy kis szuszogni és pipázni való idő.

44. Pár nap múlva a lányok között ütött ki a baj és megint csak Szabó Jankóval. Esténként néha eltűnt a szőke Terus és eltűnt utána Jankó is. A lányok, akik számontartják egymás minden lépését, sóhajtásait és szerelmeit is, szörnyülködni és pletykálni kezdtek. Lehet, hogy nem történt semmi. Terus sokat próbált lány volt, városban is szolgált, tudta kezelni a férfiakat és nem maradt el soká, de mégis szemet-szúrt már mindenkinek, csak még nem szólt bele senki. Sós Mihálynak lett volna kötelessége, de neki nem volt szeme az ilyesmihez. Így azt sem vette észre, hogy a traktoros és Szabó Jankó között nehéz a helyzet. A traktóros régen távol van a városi lányoktól és nagyon belenőtt a vágyaiba a szőke Terus fürge alakja, huncut szeme és kerek kis lába, de Szabó Jankó úgy őrzi, mint kutya a koncot: ha nem is bírja megenni, de nem enged hozzá másokat nyulni.
45. A botrány nem tört ki, csak sustorgott, amíg szombat hajnalban, amikor is korábban keltek, hogy délután korábban hazamehessenek a messze faluba mosakodni, tisztálkodni, Sós Mihály bácsi végigjárta a tanyahelyet, hogy csendben, anélkül, hogy zavarná az alvókat, felkeltse az etetőket a gép kenéséhez és Szabó Jankót a lányok fekvőhelyénél, Terus mellett találta. — Hát te mit keresel itt? — rugott bele a Jankó talpába. Valamit motyorékkolt Jankó álmos szájjal, hogy én nem is tudom, soká fenn voltunk és úgylátszik itt rekedtem, de Juhász Miklósné, a kévevágó hadiasszony, aki mint özvegy, szintén a lányok közt aludt, és nagyon mérges volt az elrontott éjszakáért, mert hiszen ő is izgatottan füllett, hogy történik-e valami Terusék között, mérgesen támadt Mihály bácsira: — Na hiszen, maga is jó elnök. Nem vesz észre semmit! Nem látja, hogy nem tud az ember aludni az ilyen latroktól...
46. Kis Gábor már tudott a dolgról, de nem akart minden lében kánálkodni. Igen ám, de itt szövetségi tagok között vagyunk és valahogy helyre kell hozni a hibát. Nincs más, Jankónak el kell hagyni a munkát, de a lánynak is. Szerencsére Terusnak még megvolt az egészséges lányesze és nem jött fel a géphez, hanem vackán maradt és kis idő múlva csendesen, mint aki beteg, hogy az úton ne kérdezzék, ne találgassák, elballagdált haza. Másnap, vasárnap határoztak Szabó Jankó sorsáról is. Kis Gábor maga szólt be a gyűlésről hazamenőben az élesnyelvű Szabónéhoz, hogy küldje inkább a Miska fiát, mert az, ha gyengébb is, nem csinál annyi bajt, mint ez a Jankó.

47. Így történt a szorgos munka közben, hogy a cséplőgép szokatlanul mohó, dübörgős morgása mögött, ami azért volt, mert az asztagfenékről nyersebb kévüket kapott és fuldoklott tőle, senkisé megfigyelt oda, hogy a délnyugatról egymásba folyó égdörgés sebesen közeledik és előseregeit hőmpolygó földetseprő, szürke viharfelhő alakjában már küldi is. Most már mindenki megriadt egy kicsit és a maga munkáját szeretné volna rendbehozni. Sós Mihály a szekerek megrakásán izgult és kiabált a szalmarakóknak és az asztagosoknak, hogy menjen oda két-két ember, hányják meg gyorsan a szekereket, hogy kiérjenek még a kövesútra.
48. Sós Mihály még mindig kiabál, hogy csak a szekeret megrakni, mert elázik a mag és hogy szalmát ide, mert a zsákokat már éri az eső. De a szalmát elkapja a szél és a zsákokat már paskolja a szekéren is, a máglában is a hirtelen leszakadt apró jéggel vegyes pustolós zápor.
49. A zápor sűrű, kukoricajéggel vegyest veri a földet, a tarló és a gyep füstöl és a víz már tócsákba gyűlik. Végre az etetőnek sikerült lekötöni a ponyvát a gép elején, de akkorra a hátulján megint felszakadt és úgy veri a szalmarázóhoz, hogy már csafatokra tépték a csavarok a másik sarkát is. Az emberek eltűntek a kazal oldalába, asztag oldalába bújtak, amikor a szél fordult és az eső arra zúdult, akkor a másik oldalra húzódtak.
50. Kiss Gábor is elment a holmijáért, elázott tarisznyájáért és ahogy ott botorkál a sötétben, a volt vacok körül, a szalmacsomó helyén, megbotlik valamiben. Villámfénynél megnézi, mi ez? Zsák. A zsákban búza, úgy féligformán, Csapó Bandi vacsa helyén. A szalmát elvitte a szél, a tarisznya és a zsák ittmaradt. A nagy zivatar miatt nem tudta átcsémpészni fuvarozó fiainak, akik hajnalonként szoktak kérkezni a reggeli rakodásra és olyankor már egy kis csomó búza, amit a géptől csent el Csapó Bandi, a takarmányos ponyvaköteg közepébe került.
51. De már jön Csapó is, a tarisznyáért és vele botorkál Csiri Borsos és a traktoros, aki el van anyátlanodva, mert ilyen időt még nem ért, amióta az anyja szülte. — András, mi ez? Csapó úgy tesz, mintha nem tudna róla, de már eszébe jut, meg van rémülve és a hidegtől is vacogva kérdi, hogy micsoda. — Ez a zsák itt, félig búzával — mondja Kis Gábor és a hangja nyugodt, még örül is. Végre megfogta ezt az ügyes tolvajt. Kitakarta a szél a vackát és a gazemberségét. Csapó még mindig nem akarja érteni, de Gábor már nem törődik vele, megyen végre enyhelyet keresni. Tanuk vannak, Csiri Borsos kajánul felnevet s még a traktoros is kezdi érteni, hogy miféle zsákról van szó. — Hadd ott reg-

- gelig — mondja Kiss Gábor, most már keményen —, majd holnap beszélünk róla. Úgyis vizes mán.
52. Mert az eső aztán hajnalig esett. Kicsit meg-megcsendesedett, aztán új égzengéssel, villámlással új zivatar jött, hajnalra pedig csendes szemeteléssel búcsúzott a tájtól. Az emberek száritkoznak. Száraz szalmát keresnek a kazal aljából, tüzet gyújtanak és a könnyű ruhákat hamar felcsapatják, a nehezebbeket meg kifacsarják, és majd megszáritja a nap.
53. Kiss Gábor megkeresi Sós Mihályt, odahívja a Csapó Bandi lopott és elázott zsákjához: — Nézze csak, Mihály bátyám, mi ez? Sós Mihály nehezen fogja fel, meg kell neki magyarázni. — Miért ül maga mindig a gép faránál és miért hál a zsákmáglák mellett, ha ez is lehet? Igen, neki csakugyan hiányzik két zsákja is, napok óta írkaál és számolgat érte, nem találja.
54. — Mit csinálunk, Gábor? — Hívjuk össze az embereket, mindet, a jányokat is. — Jól van a, a lesz a helyes — kap a szón Sós Mihály, és el kezd kurjongatni, hogy mindenki meghallja: — Mindenki jöjjön elő, mind, mind, a jányok is!
55. A zsák körül jöttek össze, a bűnjel, a féligfelt vizes zsák ott feküdt a gyülekezet közepén. Mihály bácsi kezdte el a szót, mert ő az elnök, de most a szokásosnál is nehezebben magyarázott. A Nagy Tóth János belekiáltott: — Mindig mondtam, hogy tolvaj ez a nyúlbozszedő. Ki tudja, mennyit hordott mán el? Varga Imre, aki valami kicsi helyi pártiskolát is végzett, szintén megszólalt: — Na lám. Hát ilyenből lesz a kapitalista. — Csak lenne öcsém, ha lehetne — teszi hozzá Csiri Borsos. — Ki vele, ki a büdössel a társaságból — vágott bele Major Béni. — Egy szem bűzát se kapjon. — Aki a közösből lop, azt fel kell akasztani — sivitotta Juhász Miklósné, a mindig keseredett szívű hadiözvegy.
56. Végre Kiss Gábor csinált rendet. Odaszólt Csiri Borsosnak és Tóth Jankónak, hogy hallgassatok már. A traktoros is bele-belebeszél: — Figyelem, emberek! — Úgyhogy végre Mihály bácsi megint szóhoz jutott. — Én belátom, tagtársak — kezdte újra hivatalos nyelven, — hogy itt sok hiba van és azért azt mondom, hogy próbáljanak mást, hátha jobb elnök lesz, én lemondok szívesen. Erre újra zaj lett. Egyik azt kiáltotta: — Régen kellett volna, a másik azt, hogy késő már, amikor itt a sok kár, a harmadik azt, hogy helyes, vegye át Kis Gábor.
57. Erre általános kiabálás kezdődött. — Kiss Gábor lesz az elnök! — Gábor bácsi lesz a jó! Kis Gábor mégegyszer szót kért: — Hát jól van, emberek, én elfogadom a megbízatást, de csak ideiglenesen, mert majd otthon a szövetkezetben lehet határozni. Ami Csapó András dolgát illeti — folytatta

Kis Gábor —, abban itt most nem hozhatunk végleges szót, abban a szövetkezet igazgatóságának és a pártnak is van szava és majd csak rendes értekezleten határozhatunk ott, ahol jegyzőkönyv meg minden egyéb is lesz. De annyit megtehetünk és ajánlom is, hogy tegyünk, hogy Csapó András ide többet be ne tegye a lábát és várja meg, hogy mit ítél felőle a szövetkezet és a párt. De addig is arra kérem a szaktársakat, fogadjunk szót egymásnak és hozzuk helyre a hibákat. — Azonnal dolgoz!

58. Kiss Gábor és Sós Mihály leülnek a mázsára átvenni a számadást és a zsákokat, a traktoros a gépét törölgeti, hogy be ne rozsdásodjon, az asztagosok a nagy nehéz ponyvával bajlódnak. A nyári napnak már a reggelen ereje van, keletről, amerre az eső ment, friss szél jön vissza, már szinte érzik, hogy emelgeti a szárnyait, a szérün zsong a munka, a kötélcsináló lányok felől nóta zeng:

Nem ismerünk címet, rangot,
Ágasbogas koronát...

